

ITÄMERIHAASTE

Helsingin ja Turun kaupunkien yhteinen Itämeri-toimenpideohjelma 2014–2018

1. Julkilausuma	2
2. Taustaa uudelle toimenpideohjelmalle ja muuttunut toimintaympäristö	4
2.1 Kansainvälinen ja valtakunnallinen tilanne	4
2.2 Itämeri-yhteistyön strateginen tausta Helsingissä ja Turussa	4
Helsingin kaupungin ympäristöpolitiikka	4
Turun kaupunki ja Itämeri	5
2.3 Toimenpideohjelman 2007–2012 vertaisarvio	6
Arvioinnin keskeiset tulokset	6
3. Viisi toiminnan aaltoa Itämeren hyväksi	8
3.1 Kirkkaat rannikkovedet	8
Onnistumisia aikaisemmalta kaudelta	8
Toimenpiteet 2014–2018	9
Kumppanimme teemassa	12
3.2 Hyvinvoiva meriluonto	13
Onnistumisia aikaisemmalta kaudelta	13
Toimenpiteet 2014–2018	13
Kumppanimme teemassa	14
3.3 Puhdas ja turvallinen vesiliikenne	15
Onnistumisia aikaisemmalta kaudelta	15
Toimenpiteet 2014–2018	15
Kumppaneitamme teemassa	16
3.4 Suunnitelmallinen vesialueiden käyttö	17
Onnistumisia aikaisemmalta kaudelta	17
Toimenpiteet 2014–2018	17
Kumppanimme teemassa	17
3.5 Aktiivinen Itämeri-kansalaisuus	18
Onnistumisia aikaisemmalta kaudelta	18
Toimenpiteet 2014–2018	18
Kumppanimme teemassa	20

1. Julkilausuma

Vuonna 2007 Helsingin ja Turun kaupungit sitoutuivat julkisesti konkreettisiin vapaaehtoiisiin toimiin rannikkovesien ja koko Itämeren hyväksi; syntyi Itämerihaaste. Itämeri nostettiin kaupunkien strategiatyöhön, Helsingin kaupungin strategiaohjelmaan ja Turun kaupungin ilmasto- ja ympäristöohjelmaan.

Kaupunkien yhteisessä Itämeri-toimenpideohjelmassa oli 37 konkreettista toimenpidettä yhdeksän teeman alla, ja niitä ryhtyi toteuttamaan kymmenkunta virastoa ja hallintokuntaa molemmista kaupungeista. Kaupungit sitoutuivat mm. vähentämään aiheuttamaansa piste- ja hajakuormitusta sekä laivaliikenteen ja veneilyn päästöjä, kehittämään öljyntorjuntavalmiuttaan sekä lisäämään tutkimusta, tietoisuutta ja yhteistyötä rannikkovesien ja koko Itämeren tilan parantamiseksi. Tämän työn koordinaatio on Helsingissä ympäristökeskuksella ja Turussa ympäristötoimialalla.

Konkreettisten vesiensuojelutoimenpiteiden lisäksi kaupungit sitoutuivat panostamaan kansainväliseen ympäristöyhteistyöhön, vesiensuojelun tutkimukseen sekä yleisen tietoisuuden lisäämiseen. Kaupunkien omien toimenpiteiden lisäksi myös muut toimijat haastettiin mukaan talkoisiin. Vuosien 2007–2013 aikana noin 200 eri organisaatiota, kuten kuntia Suomesta ja muista Itämeren maista, yrityksiä, yhdistyksiä, oppilaitoksia ja yliopistoja, alueellisia toimijoita ja valtion laitoksia otti Itämerihaasteen vastaan. Lähes puolet näistä kumppaneista on yhdistyksiä etujärjestöistä harrastusjärjestöihin, rotareihin ja ympäristöjärjestöihin ja noin kolmannes kaupunkia ja kuntia. Lisäksi PK- ja suuryrityksiä sekä oppilaitoksia yliopistoista alakouluihin on mukana kymmeniä.

Itämerihaaste on toimintamuotona ainutlaatuinen. Sen ytimen muodostavat paikallisella tasolla ja organisaatioiden omassa toiminnassa tehtävät konkreettiset vesiensuojelutoimenpiteet, jotka ylittävät lainsäädännön minimivaatimukset. Suurella joukolla haasteen vastaanottaneista on oma toimenpideohjelma. Helsinki ja Turku tarjoavat Itämerihaasteen verkostossa oleville kumppaneilleen mahdollisuuden jakaa hyviä käytäntöjä, oppia toisiltaan uusia toimintamalleja ja rakentaa siltoja erilaisten toimintakulttuurien välillä.

Helsingin ja Turun kaupunkien Itämeri-toimenpideohjelmaa on nyt toteutettu viisi vuotta, ja se on toteutunut monelta osin erittäin hyvin ja tukenut kaupunkien satamia, vesilaitoksia, pelastuslaitoksia, liikunta-, rakennus, kaupunkisuunnittelu- ja opetustoimia sekä kansainvälistä toimintaa huomioimaan toimintansa vesistövaikutuksia tai lisäämään tietoisuutta Itämeren tilasta ja siihen vaikuttamisen mahdollisuuksista omien työntekijöidensä, sidosryhmiensä ja asiakkaidensa keskuudessa.

Itämerihaaste ei ole valmis. Kansallinen ja kansainvälinen toimintaympäristö sekä Itämeren suojelukomission HELCOM:n että EU:n puolelta on vuosien saatossa muuttunut; lisää toimia tarvitaan. Tällä uudella toimenpideohjelmalla Helsingin ja Turun kaupungit sitoutuvat jatkamaan työtä rannikkovesien ja koko Itämeren hyväksi vuosina 2014–2018. Samalla ne haastavat uudet toimijat mukaan yhteistyöhön ja nykyiset kumppanit uudistamaan omat toimenpideohjelmansa.

Helsingissä ja Turussa xx.xx.2013

Kaupunginjohtaja Jussi Pajunen

Kaupunginjohtaja Aleksis Randell

(Tietolaatikko tai muuten graafisesti julkilausuman yhteyteen taitettuja esimerkkitoimenpiteitä:)

Helsingissä ja Turussa Itämeri-toimenpideohjelman osana toteutettua 2013 mennessä

- Helsingin kaupungin Helsingin yliopistolle lahjoittama määräaikainen (2011–2015) **professori Itämeren suojelun ekonomian alalle** on edistänyt talouden alan tutkimusyhteistyötä Itämeren suojelussa sekä Helsingin kaupungin ja Helsingin yliopiston yhteistyötä.
- Turun kaupungin tukema vuonna 2007 perustettu **Saaristomerensuojelurahasto** myönsi rahoituksen 30 vesiensuojeluhankkeelle vuosina 2008–2012, yhteensä noin 250 000 euroa.
- **Itämerihaasteen tutkimusmatkat** tutkimusalue Muikulla kesinä 2012 ja 2013 ovat mahdollistaneet Helsingin ja Turun kaupunkien edustan merialueilla aiempaa paljon laajemmat erityisselvitykset mm. haitallisista aineista ja hapettomista alueista sekä rehevöitymisen ravinnedynamiikasta. Tutkimukset on toteutettu yhteistyössä yliopistojen, naapurikaupunkien ja SYKE:n merikeskuksen kanssa.
- **Itämerihaasteen kumppaniverkostossa** on mukana 200 organisaatiota toteuttamassa omia Itämeri-toimenpiteitään. Yli 70 niistä on kuntia ja kaupunkeja, 45 yhdistyksiä, 35 yrityksiä, 30 alueellisia ja maakunnallisia toimijoita tai valtion virastoja ja 20 oppilaitoksia.

2. Taustaa uudelle toimenpideohjelmalle ja muuttunut toimintaympäristö

2.1 Kansainvälinen ja valtakunnallinen tilanne

Helsingin ja Turun kaupunkien yhteinen Itämeri-työ tukee sekä kansallisia että kansainvälisiä Itämeri-prosesseja. Itämeren suojelukomission HELCOM:n ministerikokous hyväksyi vuonna 2007 Itämeren toimintaohjelman (Baltic Sea Action Plan). Siinä määritellään Itämeren hyvä tila ja indikaattorit sille rehevöitymisen, haitallisten aineiden, luonnon monimuotoisuuden sekä merenkulun kannalta. Toimintaohjelman tavoite on saavuttaa meren hyvä ekologinen tila vuoteen 2021: terve meriympäristö, jossa monimuotoiset biologiset osat toimivat tasapainossa. HELCOM:n toimintaohjelmaa tarkistetaan ministerikokouksessa loppuvuonna 2013.

Euroopan Unionin meristrategiadirektiivi (2008/56/EY) pantiin täytäntöön Suomessa kansallisen lainsäädännön kautta lailla vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä (30.12.2004/1299, 2011/272) sekä valtioneuvoston asetuksella merenhoidon järjestämisestä (25.08.2011/980). Meristrategiadirektiivin tavoitteena on luoda yhteiset puitteet niille EU-jäsenvaltioiden toimenpiteille, jotka ovat tarpeen meriympäristön hyvän tilan saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi vuoteen 2020 mennessä. Valtakunnallisen merenhoitosuunnitelman ensimmäinen osa valmistui 2012, seurantaohjelma valmistuu 2014 ja toimenpideohjelma 2015. Vesienhoitolain mukaiset toisen suunnittelukauden (2016–2021) vesienhoitosuunnitelmat valmistellaan vuosina 2014–2015.

Euroopan unionin Itämeren alueen strategia ja toimintasuunnitelma hyväksyttiin Eurooppa-neuvostossa lokakuussa 2009. Kyseessä on unionin ensimmäinen sisäinen makroaluestrategia, jonka tavoitteena on tehostaa alueen tasapainoista kehitystä sekä yhdistää EU-tason, maiden, alueiden, verkostojen ja paikallistason toimia sekä edistää näiden välistä yhteistyötä. Strategiaan liittyvä toimintasuunnitelma Itämeren alueelle päivitettiin vuonna 2012, ja kesällä 2013 komissio julkisti ensimmäisen evaluoinnin strategian onnistumisesta. Sen mukaan alueen tiivistynyt yhteistyö on tuottanut yhteisiä poliittisia päätöksiä sekä satoja uusia projekteja ja verkostoja. Pysyvien tulosten saavuttamiseksi strategian tavoitteiden pitäisi kuitenkin olla vielä tiiviimmin sisäänrakennettuna Itämeren alueen hallintoon, rahoitukseen ja politiikkoihin.

Turun ja Helsingin yhteinen Itämeri-toimenpideohjelma toteuttaa, tukee ja toimii kaikkien edellä mainittujen laajempien ohjelmien hyväksi. Se tukee myös Suomen hallituksen sitoumusta tehdä Suomesta ravinteiden kierrätyksen mallimaa. Yhteisellä aloitteellaan kaupungit toimivat aktiivisina suunnannäyttäjinä ja Itämeren alueen merkittävinä toimijoina.

2.2 Itämeri-yhteistyön strateginen tausta Helsingissä ja Turussa

Helsingin kaupungin ympäristöpolitiikka

Helsingissä kaupunginvaltuusto hyväksyi 26.9.2012 kaupungille ympäristöpolitiikan, jossa on keskipitkän (vuoteen 2020) ja pitkän (vuoteen 2050) aikavälin tavoitteita. Ympäristöpolitiikan valmistelussa hyödynnettiin Itämerihaastetta ja Itämeri-toimenpideohjelmaa, jotka vaikuttivat politiikan muotoutumiseen. Ympäristöpolitiikan ja sen perustelumuistion mukaan osana Itämerihaasteen toimenpiteitä kaupungin vesiensuojelun tavoitteena on:

Helsingin edustan meriympäristö on hyvässä tilassa EU:n meristrategiadirektiivin mukaisesti vuoteen 2020 mennessä ja Helsingin edustan rannikkovesimuodostumien hyvä tila saavutetaan vesienhoitosuunnitelman

mukaisilla lisätoimenpiteillä 2027 mennessä. Lisäksi Helsingin oman öljyntorjunnan vaikuttavuus asuilla rannoille pääsevän öljyn määrään ja laajuuteen on merkittävä useimmissa luonnonolosuhteissa. Helsingin Itämeren saaristoon antama öljyntorjunta-apu on huomattavan tehokasta.

Pintavesien suojelussa vuoteen 2020 mennessä Helsingin keskeisiin virkistysaariin on rakennettu keskitetty vesihuolto, sekaviemäriverkoston ylivuotojen määrä on vähentynyt 20 % nykytasosta, kalojen nousuesteet on poistettu ja öljyntorjunta estää vahingon leviämistä ja öljyn kerääminen veden pinnalta sekä rantojen suojelu on tehokasta. Rantojen puhdistustoimintaan on riittävästi kaupungin omia koulutettuja joukkoja.

Vuoteen 2050 mennessä Helsingin oma ravinnekuormitus vesistöihin on vähentynyt entisestään ja ravinteiden hyötykäyttö tehostunut, sekaviemäriverkoston ylivuotojen määrä on puolittunut nykytasosta ja öljyntorjunta estää öljyn pääsyn asuilla rannoille useimmissa olosuhteissa.

Ympäristöjohtamisen ja kumppanuuksien kokonaisuudessa tavoitteena vuoteen 2020 mennessä on, että Itämerihaasteen on vastaanottanut 300 toimijaa, joita kaupunki tukee laadukkaiden ja Itämeren suojelua tehostavien toimenpideohjelmien toteuttamiseksi. Ympäristöpolitiikan taustamuistiossa todetaan tähän liittyen, että Helsingin ympäristönsuojelun kumppanuuksia edistävästä hankkeista merkittävimpiä ovat olleet Helsingin ja Turun kaupunginjohtajien käynnistämä Itämerihaastekampanja sekä pääkaupunkiseudun pk-yrityksille suunnattu EU-rahoitteinen Ekokompassi-hanke, ja että niiden konseptien järjestelmällinen kehittäminen ja laajentaminen on ympäristöpolitiikan tavoitteena.

Turun kaupunki ja Itämeri

Turun kaupunki sijoittuu Itämeren solmukohtaan. Turku on Suomen meriklusterin keskus, ja kaupunki on panostanut vahvasti itämerelliseen yhteistyöhön muun muassa isännöimällä Itämeren kaupunkien liiton ympäristösihteeristöä ja olemalla mukana perustamassa Centrum Balticum -säätiotä, ja sen osaksi Saaristomeren Suojelurahastoa. Lisäksi Turun kaupunki toimii EU:n Itämeri-strategian horisontaalisen toimen ”Neighbours” vetäjänä sekä koordinaattorina Turku-prosessissa, joka edistää eurooppalaista yhteistyötä erityisesti Pietarin ja Leningradin alueen kanssa.

Itämeren ja sen vesien suojelu on Turun kaupungille selvä painotus alueellisessa yhteistyössä. Kaupungin ensimmäinen ilmasto- ja ympäristöohjelma valmistui vuonna 2009. Ohjelman yhtenä tavoitteena on vähentää kaupungin vaikutuksia vesien tilaan niin pohjavesien, sisävesien kuin merialueen osalta ja toteuttaa vesistöjä koskevia kunnostustoimenpiteitä vesistöjen tai pohjaveden tilan parantamiseksi.

Keskeisinä keinoina on huolehtia tehokkaasta yhdyskuntajätevesien puhdistuksesta Kakolanmäen jätevedenpuhdistamolla sekä toteuttaa niitä toimenpiteitä, joita on esitetty Turun ja Helsingin kaupunkien Itämeri-toimenpideohjelmassa, kaupungin hulevesiohjelmassa, kaupungin vesihuollon kehittämissuunnitelmassa sekä luokiteltuja pohjavesialueita koskevissa suojelusuunnitelmissa. Tavoitteena on myös huolehtia kaupungin alueella olevien sisävesien tilasta erityisesti huomioiden Kaksikerranjärven erityispiirteet ja siellä tehtävät toimenpiteet.

Turun kaupungin naapurina aaltoilevan Itämeren osan, Saaristomeren, tila on merkittävä tekijä kaupunkilaisten hyvinvoinnin ja viihtyvyyden sekä kaupungin kilpailukyvyn kannalta. Panostus vesiensuojeluun ja kestäväan kehitykseen ovat jatkossakin luonnollinen osa kaupungin toimintaa.

2.3 Toimenpideohjelman 2007–2012 vertaisarvio

Helsingin ja Turun kaupunkien ensimmäisen yhteisen Itämeri-toimenpideohjelman vertaisarvioinnin toteutti Tampereen kaupungin kestävä yhdyskunta -yksikkö ja ympäristönsuojeluyksikkö¹. Arvioijat keräsivät kevään 2013 aikana kokemuksia ohjelman sisällöstä ja sen toteutuksesta suoraan kaupunkien hallintokunnilta haastattelemalla niiden edustajia.

Turun kaupungin hallintokunnista haastateltiin vesiliikelaitoksen, ympäristönsuojelun, kiinteistötoimialan, ammattikorkeakoulun, sivistystoimialan, sataman, konsernihallinnon, Varsinais-Suomen aluepelastuslaitoksen sekä lisäksi Centrum Balticumin edustajia. Helsingissä haastateltiin edustajia kaupunkisuunnitteluvirastosta, Helsingin Satamasta, liikuntavirastosta, kiinteistövirastosta, rakennusvirastosta, rakennuspalvelu Starasta, opetusvirastosta, Korkeasaaren eläintarhasta, pelastuslaitokselta sekä ympäristökeskuksesta.

Haastatteluiden lisäksi arvioijien käytössä oli Itämerihaasteen työryhmän kokoamat materiaalipaketit (mm. kaupunkien Itämeri-työryhmien kokousmuistioita ja vuosittaisia toimenpiteiden toteutumataulukoita), eri virastojen ja Itämerihaasteen internetsivut sekä Janette Leppäsen (2011²) ja Inna Harjun (2010³) opinnäytetyöt. Arvioinnin tulokset ja suositukset on huomioitu uuden toimenpideohjelman laatimisessa.

Arvioinnin keskeiset tulokset

”Itämerihaaste on lisännyt keskustelua, ja hallintoihmiset tietävät paremmin, mitä toiset tekevät. Yksi plus yksi todella on enemmän kuin kaksi.”

Onnistumisia

- Itämerihaaste on ohjannut kaupungin toimijat miettimään vesistöihin ja yleisemminkin ympäristöön liittyviä asioita entistä useammin ja perusteellisemmin.
- Itämerihaaste on verkottanut kaupunkien sisäistä toimintaa, auttanut hahmottamaan kokonaisuuksia ja saanut uusia tahoja mukaan toimintaan. Se on tuonut jäsenyteen yhteisen tavan toimia molemmissa kaupungeissa.
- Ylimmän johdon sitoutuneisuus Itämerihaasteeseen on vienyt työtä vahvasti eteenpäin.
- Itämerihaaste on mahdollistanut joidenkin toimenpiteiden toteuttamisen etupainotteisesti ja auttanut resurssien löytymisessä.
- Itämerihaaste nähdään positiivisena, kaupunkien imagoa muokkaavana tekijänä.

Kehitettävää

- Hallinnolliset rajat hankaloittavat yhteistyötä. Valtaosa toimijoista on molempien kaupunkien hallinnon sisäisiä, mutta alueellisten toimijoiden rooli on osittain epäselvä.
- Toimivien mittarien puuttuessa joidenkin toimenpiteiden vaikuttavuutta on vaikea arvioida.

---

¹ Kestävän kehityksen suunnittelija Sanna Huikuri, maaseutus suunnittelija Eeva Palmolahti ja ympäristönsuojelupäällikkö Harri Willberg

² Turun ja Helsingin kaupunkien Itämerihaaste-kampanja – onnistuminen osallistujien näkökulmasta, Opinnäytetyö (Turun AMK), Kestävän kehityksen koulutusohjelma 2011

³ Helsingin kaupungin Itämerihaaste-toimenpiteiden toteutumisen arviointi, Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisu 8/2010

- On vaikea erottaa, mikä osuus kestävän kehityksen ja ympäristötietoisuuden lisääntymisestä on Itämerihaasteen aikaansaamaa.
- Kaupunkien hallintokuntien näkökulmasta haasteen vastaanottaneiden yhteistyökumppaneiden konkreettiset vesiensuojeluteot eivät ole olleet riittävän näkyviä eikä Itämerihaasteen haasteluonnetta ole hyödynnetty riittävästi kaupunkien omassa työssä.
- Itämerihaaste on nykyisellään hallinnon työväline, vaikka sen elementtejä voisi käyttää laajemmin kaupunkien asukkaiden tietoisuuden lisäämiseksi.

Suosituksia Itämerihaasteen uudelle kaudelle

- Tavoitteiden ja toimenpiteiden muokkaaminen konkreettisemmiksi ja helpommin mitattaviksi.
- Toiminnan vahvempi kohdistaminen valuma-alueen toimijoihin vesistöihin joutuvan ravinnekuorman poistamiseksi ja vaikuttavuuden parantamiseksi.
- Merkittävien hankkeiden ja tapahtumien mukanaan tuoman näkyvyyden ja yhteistyön tietoinen hyödyntäminen.
- Itämerihaasteen vastaanottaneiden organisaatioiden toimenpiteiden ja onnistumisien vahvempi esilletuominen ja seuranta.
- Toimenpiteiden painopisteen siirtäminen kuntalaisten tietoisuuden lisäämisestä osallistumiseen.

3. Viisi toiminnan aaltoa Itämeren hyväksi

Toimenpideohjelmakaudelle 2014–2018 on asetettu uudet tavoitteet ja toimenpiteiden jaottelu teemoihin. Alla luetellut teemat ovat yhteneviä mm. Itämeren Suojelukomission (HELCOM) BSAP:n⁴, Meristrategiadirektiivin ja vastaavasti kansallisen merenhoitosuunnitelman⁵ jaottelun kanssa. Helsingin ja Turun kaupunkien uusi Itämeri-toimenpideohjelma tukee seuraavien päämäärien saavuttamista:

1. Kirkkaat rannikkovedet
2. Hyvinvoiva meriluonto
3. Puhdas ja turvallinen vesiliikenne
4. Suunnitelmallinen vesialueiden käyttö
5. Aktiivinen Itämeri-kansalaisuus

3.1 Kirkkaat rannikkovedet

Liiallinen rehevöityminen on keskeinen Itämeren ja sen valuma-alueella sijaitsevien sisävesien ongelma, joka haittaa monella tavalla koko meriekosysteemiä sekä oleellisesti heikentää etenkin rannikkovesissä meren tarjoamia hyötyjä liittyen esimerkiksi virkistyskäyttöön, matkailuun ja kalakantoihin. Helsingin ja Turun kaupungeille meri on tärkeä kilpailukykytekijä ja kaupunkilaisten viihtyvyyden lähde. Teeman toimenpiteiden tavoitteena on vähentää eri lähteistä kaupunkien vesistöihin ja Itämereen tulevaa fosforin ja typen kuormitusta.

Onnistumisia aikaisemmalta kaudelta

- Viemäriverkkoon ja jätevedenpuhdistukseen liittyvät toimenpiteet:
  - Turku: Kakolanmäen jätevedenpuhdistamo, joka käsittelee kaikki Turun seudun yhdyskuntajätevedet, aloitti toimintansa vuoden 2009 alussa. Puhdistamo saavuttaa ympäristöluvan vaatimuksia paremmat tulokset pitoisuuksien ja puhdistustehojen osalta. Lähimerialueen tila onkin merkittävästi parantunut.
- Hulevesien hallintaan liittyvät toimenpiteet:
  - Helsingin kaupungin hulevesistrategia hyväksyttiin vuonna 2007 ja Turun kaupungin hulevesiohjelma 2009, ja niitä toteutetaan hallintokunnissa erityisesti kaavoituksessa, rakennusluvissa ja näitä koskevissa sopimuksissa.
- Maatalouden toimenpiteet:
  - Helsinki: Kaupungin omassa viljelyssä olevia peltoja on ympäristötuen ehtojen mukaisesti lannoitettu maltillisesti, kasvilajien tarpeet ja viljavuusanalyysit huomioon ottaen. Ravinnetaseet on laskettu vuodesta 2008. Vuosina 2009–2012 ei ole käytetty teollisia fosforilannoitteita.
  - Helsinki: Suorakylvömenetelmällä on päästy 25–35 % pinta-alatavoitteeseen.
  - Turku: Ruissaloon, Rauvolanlahdelle, Kakskertaan ja Paattisille on toteutettu kosteikkoja, pohjapatoja ja laskeutusaltaita.

⁴ http://www.helcom.fi/BSAP/en_GB/intro/

⁵ <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=139388&lan=fi>

- Turku: Kaupungin pellot ovat luomuviljelyssä.
- Turku ja Helsinki: Peltojen vuokrasopimuksissa ja niiden uusintojen yhteydessä on lisätty vesien suojelua koskevia ehtoja ja tarkistetaan aina tarve mm. suojavyöhykkeille.
- Saariston ja ulkoilualueiden hajakiinteistöihin liittyvät toimenpiteet:
  - Helsinki: Liikuntavirasto teki vuonna 2010 jätevesiselvitykset, ja viemäriverkon ulkopuolella olevien ulkoilualueiden kiinteistöjen jätevesijärjestelmien muutos- ja korjaussuunnitelmia on järjestelmällisesti toteutettu mm. Kaunissaassa, Pihlajasaassa ja Seurasaaren uimalassa. Kiinteistöviraston hallinnoimat kaupungin yksittäiset, viemäröinnin ulkopuolella olevat hajakiinteistöt inventoitiin 2008 ja kohteita on saneerattu, myyty tai purettu.
  - Turku: Vepsän ulkoilusaaren kiinteistöjen jätevedenpuhdistamo valmistui 2011. Sauvo-Ahtelan leirintäalueen puhdistamo on uusittu, ja Maisaaren ja Pähkinäisten leirintäalueille on rakennettu jätevesien käsittelyjärjestelmät.

Toimenpiteet 2014–2018

Aikaisemmalta kaudelta jatkuvat hankkeet ja toimintatavat

- Viemäriverkkoon ja jätevedenpuhdistukseen liittyvät toimenpiteet:
  1. Viemärintisaneeraukset ja sekaviemäröinnin vähentäminen vesihuollon kehittämissuunnitelmien mukaisesti.
  2. Puhdistamolietuotteiden käyttö omilla viheralueilla ja viherrakentamisessa. Turku: Kierrätetään jätevesilietteiden ravinteista yli 50 % kaupungin viherrakentamiseen.
  3. Helsinki: HSY:n Itämerihaaste-toimenpideohjelman 2012–2014 toteuttaminen: investointien sekä hule- ja ylivuotovesien hallinta, hajakuormituksen vähentäminen, tutkimushankkeet, tietoisuuden lisääminen sekä kansainvälinen ympäristöyhteistyö.
  4. Turku: Jätevesilietteiden biokaasutus sähkö- ja lämpöenergiaksi.

Vastuutahot:

Helsingissä: Helsingin seudun ympäristöpalvelut (HSY Vesi)

Turussa: vesiliikelaitos, Turun seudun puhdistamo Oy, kiinteistötoimiala

- Hulevesien hallintaan liittyvät toimenpiteet:
  1. Tuetaan kaupunkien hulevesistrategian ja hulevesiohjelman toteuttamista:
    - Valitaan hulevesien johtamis- ja käsittelyratkaisut tapauskohtaisesti hulevesistrategian prioriteettijärjestystä noudattaen. Valittu ratkaisu perustellaan erikseen osana suunnitteluprosessia.
    - Hulevesiasiat huomioidaan kaikissa rakennusluvuissa ja poikkeamispäätöksissä vuoteen 2016 mennessä.
    - Hulevesiasiat huomioidaan yleis- ja asemakaavojen laadinnassa riittävin selvityksin ja tarvittavin kaavamääräyksin.
    - Toteutetaan purojen ja pienvesien tutkimus- ja kunnostusprojekteja sekä pienvaluma-alueiden hulevesiratkaisuja hallintokuntien omien suunnitelmien mukaisesti.

Vastuutahot:

Kaikki hallintokunnat

– Maatalouteen liittyvät toimenpiteet:

1. Toteutetaan suojakaistat kaikille kaupunkien omistamille pelloille ympäristötukien mukaan ja suunnitellaan ja mahdollisuuksien mukaan toteutetaan suojavyöhykkeitä, kosteikkoja, pohjapatoja jokien ja purojen varsille.
2. Ei käytetä teollisia fosforilannoitteita kaupunkien itse viljelemillä pelloilla.
3. Sitoudutaan ympäristötuen ehtoihin ja seurataan ravinnetaseita omilla pelloilla keskisatojen mukaan.
4. Jatketaan vesiensuojeluvaatimusten sisällyttämistä vuokrapeltosopimuksiin.
5. Talviaikainen kasvipeitteisyys on 60 % kaupungin viljelemästä viljelypinta-alasta joka vuosi.
6. Turku: kaupungin viljelemistä pelloista 100 % on luomuviljelyssä joka vuosi.

Vastuutahot:

Helsingissä: rakennusvirasto (HKR), rakentamispalvelu Stara
Turussa: kiinteistötoimiala

– Haja-asutusalueen kiinteistöihin liittyvät toimenpiteet:

1. Tarkistetaan jätevesijärjestelmien saneeraustilanne.
2. Tuetaan jätevesiyhtymien perustamista ja toimintaa.

Vastuutahot:

Helsingissä: kiinteistövirasto, liikuntavirasto
Turussa: kaupunginhallitus, ympäristötoimiala

Uusia

– Viemäriverkostoon ja jätevedenpuhdistukseen liittyvät toimenpiteet:

1. Turku: Pyritään vähentämään vuotoveden määrää ja verkoston ohijuoksutuksia saneeraamalla jätevesiviemäriverkostoa ja lisäämällä erillisviemärintiä.
2. Turku: Jätevedenpuhdistamon strategian päivityksessä huomioidaan Itämerihaasteen tavoitteet.
3. Helsinki: HSY:n Itämerihaaste-toimenpideohjelma päivitetään vuoden 2014 aikana.

Vastuutahot:

Helsingissä: Helsingin seudun ympäristöpalvelut (HSY)
Turussa: vesiliikelaitos, Turun seudun puhdistamo Oy

– Hulevesien hallinta:

1. Hulevesiosaamisen lisäämiseksi järjestetään vuosittain koulutusta hallintokunnille sekä informoidaan suunnittelu-, arkkitehti- ja insinööritoimistoja kaupunkien käytännöistä.
2. Alue-, hanke- ja toteutussuunnitelmissa otetaan huomioon valuma-alueen dynamiikka ja osavaluma-alueet.
3. Edistetään viherkertoimien käyttöönottoa kaavoituksessa.

4. Valmistellaan hulevesipilotteja kaupunkialueille yhteistyössä taloyhtiöiden ja suunnittelutoimistojen kanssa.
  - Helsingin kantakaupunkiin toteutetaan esimerkkikohde, jossa kattojen hulevedet ohjataan sisäpihalle ja hidastetaan sekä imeytetään rakennetuilla uomilla, kosteikoilla ja altailla.
  - Helsingin esikaupunkialueelle toteutetaan vastaava pilotti myös väljemmin rakennetulla vanhalla alueella tai esimerkiksi koulun pihalla.
  - Turun kaupunkialueelle toteutetaan pilottiratkaisu vuoden 2015 loppuun mennessä.
5. Käynnistetään hulevesikuormituksen seuranta kaupunkien alueella.
6. Lisätään hulevesien avoratkaisuja ja monikäyttöviheralueita kaikissa asemakaavoissa, ja varmistetaan toteutus hallintokuntien yhteistyöllä.
7. Helsinki: Tehdään tutkimusyhteistyötä Helsingin yliopiston kanssa hulevesiasioissa

Vastuutahot:

Helsingissä: kaupunkisuunnitteluvirasto, rakennusvirasto (HKR), ympäristökeskus ja muut hulevesistrategian toteuttamiseen ja seurantaan osallistuvat hallintokunnat
 Turussa: kiinteistötoimiala, ympäristötoimiala

– Ulkoilualueet ja hajakiinteistöt:

1. Kehitetään ulkoilukeskusten ja liikuntapaikkojen jätevesien hallintaa saneeraamalla kohteiden jätevesijärjestelmät tai rakentamalla yhdysviemäreitä siten, että kaikki kohteet ovat kunnossa vuoteen 2018 mennessä.
2. Valmistellaan hajakiinteistöjen omistajille uusia neuvonta- ja seurantahankkeita jokien valuma-alueilla yhteistyössä vesiensuojeluyhdistysten ja muiden alueellisten toimijoiden kanssa.
  - Helsinki: Osallistutaan vesiensuojeluyhdistyksen hankkeeseen, jossa perustetaan Uudellamaalla paikallinen haja-asutuksen jätevesilietettä kalkkistabiloiva yhteiskäsittelypiste.
3. Vähennetään kaupunkien puisto- ja viheralueilla teollisten lannoitteiden käyttöä. Käytetään vain pitkävaikutteisia ja hitaasti liukenevia lannoitteita.

Vastuutahot:

Helsingissä: liikuntavirasto, kiinteistövirasto, rakennusvirasto (HKR), ympäristökeskus
 Turussa: kiinteistötoimiala, vapaa-aikatoimiala

– Maatalous ja viherrakentaminen:

1. Kokeillaan kipsin käyttöä maanparannuksessa.
  - Helsinki: Toteutetaan ohjelmakaudella ravinnesiipparihanke kaupungin alueella sijaitsevilla hevoslaitumilla yhteistyössä Helsingin yliopiston kanssa.
2. Paikallistetaan yhteistyössä vesiensuojeluyhdistysten kanssa maatalouden kuormituskohteet valuma-alueella. Valmistellaan hanke saostusaltaiden rakentamiseksi sekä kosteikkojen perustamiseksi ja varmistetaan ylläpito sekä huolto.
3. Helsinki: Kehitetään kierrätettävien materiaalivirtojen hyödyntämistä viherrakentamisessa.
4. Helsinki: Valmistellaan uusi maatalouden vesiensuojelun tutkimushanke yhdessä Helsingin yliopiston maatalous-metsätieteellisen tiedekunnan kanssa

Vastuutahot:

Helsingissä: rakennusvirasto (HKR), rakentamispalvelu Stara, ympäristökeskus, HSY

Turussa: kiinteistötoimiala

Kumppanimme teemassa

- Muut kunnat
- Vesilaitokset
- Maatalousjärjestöt (MTK, ProAgriat), vesiensuojeluyhdistykset (VHVSY, LSVSY)
- Helsingin yliopisto (MM-tdk, Viikin tutkimustila), Turun yliopisto, Åbo Akademi
- Uusia: suunnittelutoimistot, vesiensuojeluyhdistykset, kiinteistönomistajat ja taloyhtiöt

3.2 Hyvinvoiva meriluonto

Haitalliset aineet kuten pysyvät orgaaniset yhdisteet sekä meren roskaantuminen ja melu vaikuttavat haitallisesti meriympäristöön, ihmisen terveyteen ja meriympäristön virkistyskäyttöön sekä aiheuttavat taloudellista haittaa rannikon elinkeinotoiminnalle. Teeman toimenpiteiden tavoitteena on alentaa haitallisten aineiden pitoisuuksia, roskaantumista ja melua meriympäristössä niin, että meriluonto voi hyvin ja meren hyötykäyttö on kestävä.

Onnistumisia aikaisemmalta kaudelta

- Pilaantuneiden sedimenttien yhteissijoituspaikkaselvitys yhteistyössä Satamaliiton kanssa 2009.
- Turku: Aurajoen puhdistusruoppaus, jossa pilaantuneet ruoppausmassat käsiteltiin prosessistabiloimalla Pansion altaaseen.

Toimenpiteet 2014–2018

Aikaisemmalta kaudelta jatkuvat hankkeet ja toimintatavat

1. Jatketaan vuonna 2012 alkaneita selvityksiä vesistöjen ja sedimenttien mikroroskaantumisesta yhteistyössä yliopistojen, vesilaitosten, vesiensuojeluyhdistysten ja Suomen ympäristökeskuksen kanssa niin, että merialueiden mikroroskatilanteesta ollaan selvillä vuoteen 2016 mennessä.
2. Turku: Jatketaan ympäristölle haitattomampien maa- ja meriläjityspaikkojen etsimistä ruoppauksien toteuttamiseksi. Pilaantuneet massat maaläjitetään.

Uusia

1. Sedimenttien laatu selvitetään aina kun kaupunkien pienvenesatamissa toteutetaan ruoppauksia.
2. Hyödynnetään roskaantumisselvitysten tuloksia roskaantumisen lähteiden selvittämiseksi ja roskaantumisen vähentämiseksi kaupungissa. Järjestetään ohjelmakaudella vuosittain rantojen siivoustalkoot molemmissa kaupungeissa.
3. Kehitetään keinoja lumenkaadosta aiheutuvan roskaantumisen vähentämiseksi.
  - Suunnitellaan kadunvarsille lumitiloja joita käytetään myös hulevesien käsittelyyn.
  - Helsinki: Selvitetään keinoja lumen merikaadosta aiheutuvan roskaantumisen vähentämiseksi ja vaihtoehtoisia menetelmiä lumen merikaadolle vuoteen 2016 mennessä.
4. Osallistutaan selvityshankkeisiin jätevesien ja -lietteiden erityistä huolta aiheuttavia haitta-aineista ja niiden vähentämismahdollisuuksista vuoteen 2018 mennessä.
5. Pyritään luonnonmukaiseen rikkakasvien ja tuohyönteisten torjuntaan. Kemiallisten torjunta-aineiden käyttö puisto- ja viheralueilla rajoitetaan välttämättömimpään.
6. Tiedotetaan hulevesien laadusta hallintokunnille. Selvitetään hulevesien laadun lisäksi hulevesien likaajat.
  - Määritetään hulevesien käsittelytarve ja harkitaan puhdistusmääräyksien tarkennuksia kaupunkien ympäristönsuojelumääräyksiin tai rakennusmääräyksiin.
  - Laaditaan ja toteutetaan työmaavesiohjetta kaikilla työmailla.

- Helsinki: Toteutetaan pilottikohteena biosuodatuskoe vuoteen 2018 mennessä vilkkaasti liikennöidyn valtavyölin varrelle.
7. Tehdään yhteistyötä kaupunkien vedenalaisen melutilanteen selvittämiseksi:
- Helsinki: Toteutetaan BIAS-hankkeen puitteissa vuoteen 2016 mennessä vedenalaisen melun mittaus- ja kuuntelupiste.

Vastuutahot:

Helsingissä: rakennusvirasto (HKR), ympäristökeskus, liikuntavirasto, kaupunkisuunnitteluvirasto, HSY
Turussa: Turun Satama Oy, kiinteistötoimiala, ympäristötoimiala, vesiliikelaitos, Turun seudun puhdistamo Oy

Kumppanimme teemassa

- Vesiensuojeluyhdistykset
- Vesilaitosyhdistys
- Suomen ympäristökeskus
- Helsingin yliopisto, Turun yliopisto
- Veneseurat, satamat, Satamaliitto, Suomen Purjehdus ja Veneily ry, Pidä Saaristo Siistinä ry, lukuisat paikallisyhdistykset ja -toimijat
- Uusia: Rakennuttajat, kaupunginosayhdistykset, kiinteistönomistajat ja taloyhtiöt

3.3 Puhdas ja turvallinen vesiliikenne

Meriliikenne Itämerellä ja erityisesti Suomenlahdella on jatkanut kasvuaan viime vuosina voimakkaasti ja kasvun ennustetaan edelleen jatkuvan. Erityisen merkittävästi ovat lisääntyneet öljy- ja kemikaalikuljetukset sekä matkustajaliikenne. Myös vapaa-ajan veneily, joka on tärkeä rannikkovesien ja sisävesien virkistyskäyttömuoto, tuo vesille kymmeniätuhansia aluksia. Vesiliikenteen kasvaessa myös onnettomuusriski Itämerellä kasvaa. Teeman toimenpiteiden tavoitteena on vähentää ja ehkäistä erikokoisten alusten päästöjä ilmaan ja veteen, sekä varmistaa riittävä öljy- ja kemikaalivahinkojen torjuntakyky.

Onnistumisia aikaisemmalta kaudelta

- Erillisen jätevesimaksun poistaminen kansainvälisiltä risteilyaluksilta ja sisällyttäminen jätemaksuun.
  1. Helsinki: Viemärointikapasiteetin parantaminen joka laivapaikalla. Viemäriin jätetyt jätevesimäärät moninkertaistuivat n. 10 000 m³:sta yli 50 000 m³:een vuosina 2007–2010.
- Pienveneiden septitankkijätevesien vastaanottolaitteiden asentaminen: Helsingissä 7 kpl ja Turussa 4 kpl.
- Öljyntorjuntakoulutuksien järjestäminen kaupungin työntekijöille ja rantapuhdistusvalmiuden kehittäminen.
- Pelastustoimen lentokuljetteen iskuryhmän öljyntorjunnan toiminnallisten menetelmäkuvausten laadinta ja ryhmien koulutus.
- Helsinki: Yli 150 valmiuspultauksen toteuttaminen öljyntorjuntakehillä I-III ja 4 avomeripuomikilometrin hankinta.
- Helsinki: Suuren mittaluokan maasähkøyhteyden rakentaminen Helsingin Katajanokalle Viking Linen aluksille. Helsingin Sataman investoinnit projektiin yhteensä noin 1,4 miljoonaa euroa.

Toimenpiteet 2014–2018

Aikaisemmalta kaudelta jatkuvat hankkeet ja toimintatavat

1. Jatketaan alusjätemaksukäytäntöä.
2. Asennetaan keskimäärin yksi uusi pienveneiden septitankkijätevesien vastaanottolaitte vuodessa ja huolehditaan laitteistojen toimivuudesta ja ylläpidosta.
3. Helsingin ja Turun Satamat osallistuvat aktiivisesti satamatoiminnan ja laivaliikenteen ajankohtaisten ympäristönäkökohtien kehittämiseen mm. ennakoimalla ja vaikuttamalla tuleviin säädöksiin ja osallistamalla verkostoihin ja kehittämishankkeisiin.
4. Tehdään yhteistyötä öljyntorjuntavalmiuden kehittämiseksi Helsingissä kaupunginhallituksen hyväksymän ja öljysuojarahaston vahvistaman öljyntorjuntasuunnitelman ja Turussa Varsinais-Suomen öljyntorjuntasuunnitelman mukaisesti. Itämerihaasteen toimenpidekaudella valmistellaan myös muita öljyntorjuntavalmiutta kohottavia toimenpiteitä.
  - Kehitetään kaupunkien ja pelastuslaitosten yhteistoimintamallia merellisiin ympäristöonnettomuuksiin liittyvissä varautumis- ja pelastustehtävissä.
  - Suunnitellaan ja toteutetaan öljyntorjunnan valmiuspultauksia sekä investoidaan öljyntorjuntapuomeihin ja uusiin öljyntorjunta-aluksiin.
  - Kehitetään Suomenlahden ja Saaristomeren rantapuhdistuksen ja öljyntorjunnan kokonaisjärjestelmää yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

- Järjestetään pelastustoimien henkilöstölle yhteisiä kouluttajakoulutuksia. Koulutetaan kaupunkien henkilöstöä öljyvahinkojen torjuntaan.
  - Turku: Valmistellaan öljyntorjuntavarikon rakentamista.
  - Turku: Jatketaan öljyntorjuntaan tarkoitettujen pelastuslaitoksen alusten uusinta- ja perusparannushankkeen toteutusta vuosina 2013–2018.
5. Helsinki: Vuosina 2013–2015 selvitetään maasähkön käyttökokemuksia sekä kustannuksia ja hyötyjä, ja tehdään tarvittavat jatkokehitysehdotukset.

– **Uusia:**

1. Kehitetään joki- ja saaristoliikenteen huoltopalveluja.
  - Helsinki: Toteutetaan kunnossapito- ja huoltotukikohta.
  - Turku: Rakennetaan jokialuksille jätevesien tyhjennysjärjestelmä jätevesien maihin jättämistä varten vuoden 2014 aikana.
2. Selvitetään mahdollisuuksia uusien jätejakeiden, eli öljyisten jätteiden, rikkipesurien vesien ja lietteiden, hyötykäytölle yhteisessä hankkeessa.
3. Kehitetään vuoteen 2015 mennessä pienveneiden septitankkijätevesien vastaanottolaitteita koskevan palautteen vastaanottojärjestelmää.
4. Kaupunkien alueella sijaitsevat romulaivat saadaan hallintaan eikä niistä aiheudu ympäristöhaittoja vuoteen 2018 mennessä.
5. Helsinki: Tehdään suunnitelma veneiden pohjapesupaikan rakentamiseksi, josta pesuvedet johdetaan viemäriin.

Vastuutahot:

Helsingissä: Helsingin Satama, liikuntavirasto, pelastuslaitos, rakennusvirasto (HKR)
 Turussa: Turun Satama Oy, Varsinais-Suomen aluepelastuslaitos, kiinteistötoimiala

Kumppaneitamme teemassa

- Satamakaupungit Suomessa ja muissa Itämeren maissa
- Satamat (Satamaliitto), varustamot (omat asiakkaat ja Varustamoyhdistys) Suomessa ja muissa Itämeren maissa
- Veneilyseurat, Suomen Purjehdus ja Veneily ry
- Alueelliset ja valtakunnalliset pelastusviranomaiset

3.4 Suunnitelmallinen vesialueiden käyttö

Merialueisiin ja vesiin kohdistuvat moninaiset yhteiskunnan käyttömuodot, tarpeet ja toiminnot aiheuttavat paineita sekä ympäristölle että vesialueiden kestäväälle käytölle. Samalla mm. ilmastonmuutoksen takia kuormitusriskit ovat lisääntymässä. Teeman toimenpiteiden tavoitteena on, että suunnittelu ottaa huomioon sekä ympäristön että ihmispaineiden muutokset sekä sen, että samoille alueille kohdistuu usein monia erilaisia toimintoja. Näin kyetään sovittamaan yhteen ja edistämään eri käyttömuotojen synergioita sekä varautumaan mahdollisiin tuleviin ristiriitoihin.

Onnistumisia aikaisemmalta kaudelta

Aiemmalla Itämeri-toimenpideohjelmakaudella ei ollut vesialueiden käytön suunnitteluun liittyviä toimenpiteitä.

Toimenpiteet 2014–2018

Uusia

1. Tuetaan maakunnallista merialuesuunnittelua osallistumalla suunnitteluprosessiin ja tuntemalla omien merialueiden toimintojen sijoittuminen ja herkäät vedenalaiset kohteet.
  - Täydennetään tietoa vedenalaisista luontotyypeistä ja toteutetaan karttapohjainen esitys eri toimintojen sijoittumisesta suhteessa herkkiin vedenalaisiin kohteisiin.
2. Kehitetään merialueen tilan seuranta yhdessä Metsähallituksen, Suomen ympäristökeskuksen ja hankkeiden kanssa kaupunkien merialueiden vedenalaisten luontotyyppien selvittämiseksi ja niiden huomioimiseksi toimintojen suunnittelussa ja sijoittelussa. Testataan Suomen ympäristökeskuksen kanssa yhteistyössä kehitettäviä uusia karttapohjaisia työkaluja merialuesuunnittelussa.
3. Määritetään kaupunkien hallintokuntien keskinäiset vastuut merialueiden toiminnoille ja sovitaan päällekkäisten toimintojen yhteensovittamisen periaatteista sekä virkistys- ja luontoarvojen huomioimisesta toimintojen sijoittelussa.
4. Määritetään rantojen käytön ja saariston palveluiden tavoitteet asumisen, yritystoiminnan, matkailun, vapaa-ajan toimintojen ja maisemansuojelun näkökulmasta. Kootaan kaupunkien merialueiden ja saariston toiminnot, vastuut ja tavoitteet yhteen kaupunkikohtaiseen asiakirjaan vuoteen 2017 mennessä.
  - Helsinki: tuetaan poikkihallinnollisen Merellinen Helsinki -ohjelman valmistelua ja tavoitteita.

Vastuutahot:

Kaikki hallintokunnat

Kumppanimme teemassa

- Suomen ympäristökeskus
- maakuntaliitot
- merenrantakunnat
- tutkimuslaitokset ja niiden vetämät hankkeet myös Suomen ulkopuolella
- vesialueiden käyttäjät, kiinteistönomistajat ja saariston palveluntarjoajat

3.5 Aktiivinen Itämeri-kansalaisuus

Tietoisuuden edistäminen on välttämätön ja tehokas väline kaupunkien virastoissa, alihankkijoilla ja asukkaiden keskuudessa, kun pyritään vaikuttamaan Itämeren koskeviin mielipiteisiin, asenteisiin ja päätöksiin. Tietoisuutta parantamalla konkreettiset toimet on helpompi toteuttaa. Pelkkä tietoisuus ei kuitenkaan riitä, vaan tarvitaan aktiivista toimijuutta. Teeman toimenpiteiden tavoitteena on edistää tietoisuutta Itämeren tilasta ja siihen vaikuttamisesta sekä näiden kytkeytymisestä taloudellisiin mahdollisuuksiin ja kilpailukykyyn. Lisäksi tavoitteena on vahvistaa erilaisten sidosryhmien osallisuutta ja Itämeri-kokemuksia: tietoa ja kokemusta siitä, miten omalla toiminnalla omassa viiteryhmissään voi vaikuttaa.

Onnistumisia aikaisemmalta kaudelta

1. Hallintokunnat ovat järjestäneet tapahtumia ja koulutuksia sekä painottaneet ympäristö- ja ekotukiasioissa Itämeren.
2. Cities for a Healthier Sea -hanke koulutti vuosina 2010–2012 suomalaisia, virolaisia ja latvialaisia kuntatoimijoita, päättäjiä ja asiantuntijoita ja tuotti oppaan vapaaehtoisista vesiensuojelutoimista kunnissa. Helsingin kaupunki koordinoi hanketta ja Turun kaupunki osallistui siihen partnerina.
3. BalticSeaNow.info -hankkeen liitännäispartnerina Itämerihaaste osallistui vuosina 2009–2012 erilaisten yleisötapahtumien, osallistavien menetelmien ja verkkotyökalujen kehittämiseen Itämeri-tietoisuuden lisäämiseksi asukkaiden keskuudessa.
4. Itämerihaasteen osallistuminen mm. Kotkan Meripäiville vuosina 2011 ja 2012, Porin SuomiAreenan kansalaistorille vuonna 2012, Maailma kylässä -festivaaleille vuonna 2012 sekä Tall Ships Races Helsinki Itämerikulmaan 2013 toivat Itämerihaasteelle sekä kaupunkien toimenpiteille näkyvyyttä ja mahdollisuuksia keskustella arjen vesiensuojeluvaihtoehdoista asukkaiden ja matkailijoiden kanssa.
5. Meremme tähden -tapahtumat Raumalla maaliskuussa 2012 ja 2013 yhteistyössä Raumanmeren Rotaryklubin kanssa keräsivät kumpanakin vuonna yli 500 kiinnostunutta kuulemaan asiantuntijaesityksiä Itämerestä ja sen tilasta.

Toimenpiteet 2014–2018

Aikaisemmalta kaudelta jatkuvat hankkeet ja toimintatavat

1. Hyödynnetään aktiivisesti tutkimushankkeiden ja Helsingin yliopiston lahjoitusprofessorin tuloksia asukasviestinnässä, tapahtumissa, suosituissa vierailukohteissa ym. sekä omien toimenpiteiden taloudellisuuden arvioinnissa.
2. Turku: Jatketaan Saaristomeren Suojelurahaston tukemista, ja rahaston tavoitteista ja toteutuneista hankkeista viestimistä alueen asukkaille.

Uusia:

Kaupungin sisäinen toiminta:

1. Tuetaan vesiensuojelukriteerien kehittämistä kaupungin hankintaprosesseihin erityisesti ruokahankinnoissa osana ympäristökriteerejä.
2. Hyödynnetään kaupunkien Itämeren suojeluosaamista matkailun, virkistyskäytön, kongressivierailujen ja turismin suunnittelussa ja toteutuksessa.
3. Pidetään Itämeri-näkökulma mukana ystävyyskaupunkitoiminnassa, kansainvälisessä toiminnassa, kaupunkiverkostoissa ja kahdenvälisessä toiminnassa sekä EU-hankkeissa, hyödynnetään EU:n Itämeri-strategiaa kaupunkien näkyvyyden lisäämisessä ja kunnallisen näkökulman edistämisessä.

4. Rekrytoidaan vuorovuosina työntekijä määrääjäksi Itämeren alueen maasta tuottamaan tilannekatsaus maansa tilanteesta suhteessa Itämerihaasteeseen ja edistämään Itämerihaasteen leviämistä.
5. Helsinki: Perustetaan vuoden 2014 aikana keskushallinnon Itämeri-tiimi, jonka avulla varmistetaan vesiensuojeluasioiden huomiointi kaupungin tasolla sekä alihankkijoiden ja asiakkaiden keskuudessa mm. elinkeino-, aluerakentamis-, rahoitus-, viestintä- ja tapahtumanjärjestämisisasioissa.

Vastuutahot:

Helsingissä: kaupunginkanslia (vuoden 2014 alusta uusi keskushallinnon organisaatio), ympäristökeskus, liikuntavirasto, rakennusvirasto (HKR), Korkeasaaren eläintarha, opetusvirasto
Turussa: konsernihallinto, ympäristötoimiala

- Opetus- ja tiedotustoiminta:

1. Kutsutaan koulut ottamaan Itämerihaaste vastaan ja kehittämään Itämeri-toimintaa ympäristökasvatushankkeiden kanssa mm. opettajien täydennyskoulutusmahdollisuuksilla, kannustamalla kouluja rantaretkille, kouluttamalla koulujen ympäristöryhmiä ja järjestämällä luontokoulujen kanssa Itämeri-tapahtumia koululaisille niin, että 5 koulua vuodessa ottaa Itämerihaasteen vastaan ja tekee omat Itämeri-toimintaohjelmansa.
2. Järjestetään siivoustalkoita ja rantaretkiä osana kaupunkien jokavuotista luontoretki- ja ympäristökasvatustoimintaa ja yhteistyössä asukas- ja ympäristöyhdistysten kanssa, sekä kehitetään vapaaehtoistyön koordinoitua luomalla esimerkiksi rantakummi- tai jokitalkkari-konsepti.
3. Tuotetaan viestintämateriaaleja ja opasteita kaupunkien rannikkovesistä, Itämerestä ja omien valintojen vesistövaikutuksista keskeisiin turistikohteisiin ja suurimpien tapahtumien järjestäjille vuoteen 2016 mennessä hyödynnettäviksi myös kansainvälisessä toiminnassa.
  - Helsinki: Hankkeistetaan Korkeasaaren kanssa sopiva saaren kymmenvuotissuunnitelman Itämereen liittyvä osa sekä taustatekniikan että kävijöiden tavoittamisen kannalta vuoden 2014 aikana.
4. Tuotetaan materiaalia roskaantumisen ja mikroroskaantumisen haitoista ja niiden ehkäisemisestä vuoteen 2016 mennessä.
5. Pietarin Helsinki-keskus ja Turku-keskus toteuttavat yhdessä yhden Itämeren tilaa koskevan toimittajavierailun Suomeen.
6. Helsingin EU-toimisto järjestää vuosittain EU-vaikuttajille tilaisuuden Itämeren ympäristöasioista ja Turun EU-toimisto nostaa kaupungin Itämeri-toimenpideohjelman ja Itämerihaasteen esille sidosryhmäviestinnässään.

Vastuutahot:

Helsingissä: kaupunginkanslia, opetusvirasto, rakennusvirasto (HKR), ympäristökeskus, Korkeasaaren eläintarha
Turussa: sivistystoimiala, ympäristötoimiala, konsernihallinto

- Palvelutoiminta:

7. Kehitetään Kerro kartalla- (Helsinki) ja Palautepalvelua (Turku) ranta- ja vesistöhavaintojen suuntaan.
8. Kehitetään vuoteen 2016 mennessä yhdessä kulttuuri- ja tapahtumatoimistojen kanssa vesiensuojelunäkökulmien huomioimista kaupunkien jakamissa kulttuuri- ja suur tapahtuma-avustuksissa

Vastuutahot:

Helsingissä: rakennusvirasto (HKR), kaupunginkanslia, kulttuurikeskus, ympäristökeskus
Turussa: konsernihallinto, ympäristötoimiala

- Verkostotyö Itämerihaasteessa:

9. Lisätään yhteistyötä alueellisten vesiensuojeluyhdistysten kanssa valuma-alueenäkökulman huomioimiseksi hankkeissa ja niistä viestimässä.
  - Alueelliset vesiensuojeluyhdistykset kutsutaan työvaliokunnan kokouksiin kerran vuodessa.
  - Helsinki: Tuetaan vesiensuojeluyhdistystä toteuttamaan Vantaanjoki-portaali ja jatkuvatoimisen vedenlaadun mittauksen näyttötauluja isojen väylien varrelle.
10. Haastetaan Itämerihaasteen kumppaniverkosto päivittämään omat Itämeri-ohjelmansa tai muuten sitoutumaan uusiin vesiensuojelutoimiin, ja saadaan vähintään 20 uutta ohjelmaa vuoden 2014 loppuun mennessä.
  - Kehitetään yhteistyössä vesiensuojeluyhdistysten kanssa konsepti yrityksille vapaaehtoisten vesistöjen lisätarkkailujen ja -tutkimusten rahoittamiselle.
11. Hyödynnetään sosiaalista mediaa foorumina mainostaa jokaista uutta tehtyä konkreettista toimenpidettä sekä Suomessa että muiden maiden yhteistyökaupunkien toimesta.
12. Käynnistetään Itämerihaasteen kansainvälisen ohjausryhmän toiminta muiden Itämeren maiden yhteistyökaupunkien kanssa.

Vastuutahot:

Helsingissä: ympäristökeskus, kaupunginkanslia
Turussa: ympäristötoimiala

Kumppanimme teemassa

- Kaupunkien keskushallinnot, asiakkaat ja asukkaat
- Koulut, vesiensuojeluyhdistykset, yliopistot
- Itämerihaasteen kumppaniverkoston 200 organisaatiota
- Uusia: Urakoitsijat ja alihankkijat, osuuskaupat sekä hankintakeskukset, tapahtumanjärjestäjät, kaupunginosa- ja ympäristöyhdistykset, asiakkaat, matkailuala, ystävyyskaupungit, kuntaliitot ja EU:n Itämeri-strategian yhteystahot